

Leve het etnografische ambacht

Rob van Ginkel

Een tijdschriftredactie die haar leden – en daarmee zichzelf – uitnodigt om met een gemotiveerde topdrie parade van het beste dan wel meest inspirerende sociologische werk van de afgelopen eeuw op de proppen te komen, is niet gespeend van ijdelheid. Ofschoon ik betwijfel of het bijster zinvol is om een dergelijke exercitie uit te voeren, doe ook ik mijn duit in de zak. IJdele en zinledige activiteiten zijn de beroerdste nog niet.

Ongetwijfeld zullen Max Weber, Karl Marx en Emile Durkheim op de ranglijsten prominent figureren en misschien hebben sommigen plaats ingeruimd voor Norbert Elias of voor recentere goden als Michel Foucault, Pierre Bourdieu of Anthony Giddens. Door *name dropping* kunnen de samenstellers aantonen dat zij niet van de straat zijn en hun sociologische pappenheimers kennen. In elk geval vermoed ik dat de theoretici het in de pikordes met groot gemak zullen winnen van de nauwgezette waarnemers die het dagelijkse leven betrappen en beeldend beschrijven.

Zou aan antropologen dezelfde vraag gesteld zijn, dan zouden waarschijnlijk namen als Bronislaw Malinowski, Edward Evans-Pritchard, Claude Lévi-Strauss, Clifford Geertz of Eric Wolf worden genoemd en misschien verder Ruth Benedict, Margaret Mead en Mary Douglas. Omdat mijn werkterrein meer in de antropologische dan in de sociologische sfeer ligt, komen op mijn lijst zulke toppers in aanmerking. Zonder veel moeite zou ik publicaties van hen aan kunnen wijzen die mijn denken in meer of mindere mate hebben beïnvloed. Maar goede wijn behoeft geen krans en het zijn bovendien niet de publicaties van deze *big shots* die mij het meest hebben geboeid of geïnspireerd.

Al is elk lijstje tamelijk arbitrair en misschien zelfs wel geheel willekeurig, op het mijne prijken drie werken die ik vooral om hun etnografische karakter waardeer. Alledrie hebben ze een voor mij onbekende wereld op boeiende wijze inzichtelijk gemaakt en me op de aantrekkelijke kanten en de mogelijkheden van het antropologisch metier geattendeerd. Ik breng geen rangorde in deze studies aan, maar zal ze in chronologie van mijn kennismaking ermee presenteren.

In de eerste plaats moet ik dan *En boven de polder de hemel* (1977) van Jojada Ver-

rips noemen. Al snel nadat ik in 1982 aan de Universiteit van Amsterdam antropologie ben gaan studeren, kreeg ik dit geschrift in handen en het heeft me tot voorbeeld gestrekt bij mijn eigen onderzoek in en schrijfsels over Yerseke en Texel. Verrips gaat in zijn boek vooral in op het domein van lokale religie en lokale politiek in het Alblasserwaardse dorp Ottoland. Het zijn echter niet de onderwerpen van religie en politiek op zich die me in zijn monografie trokken. Wat me vooral trof, is de mooie compositie en de fraaie schrijfstijl die de auteur hanteert om enkele samenhangende langetermijnontwikkelingen in kaart te brengen en te duiden. Mijn latere keuze voor een historisch-antropologische benadering is in niet geringe mate door deze exemplarische studie ingegeven en in die zin is ze voor mij een geweldige eye-opener geweest.

Als tweede etnografie wil ik hier *The death rituals of rural Greece* (1982) van Loring M. Danforth opvoeren. Het gaat hier om een fraaie symbolisch-antropologische analyse van de wijze waarop Griekse vrouwen hun overleden echtgenoten herdenken. Avond aan avond lamenteren de weduwen op de begraafplaats van Potamia, waar zij met veel zorg de graven onderhouden. Danforths respectvolle en ontroerende beschrijving brengt de lezer dicht bij het onderwerp. De meerwaarde van deze etnografie ligt echter misschien vooral in de aangrijpende en esthetisch schitterende foto's van Alexander Tsiras. Zij vormen geen obligaat plaatje bij het praatje, maar verbeelden eigenstandig een wereld van verdriet, rouw en ritueel, waar woorden wellicht te kort zouden schieten. In dagen waarin ik wat troost kan gebruiken, mag ik graag in dit voorbeeldig uitgegeven boek bladeren.

Het einde van de wereld (1994) van Mattijs van de Port is het laatste werk waarop ik de aandacht wil vestigen. In een meeslepend en stilistisch schitterend betoog probeert de auteur een antwoord te vinden op de vraag hoe de oorlog in Joegoslavië, aan het eind van de twintigste eeuw, mogelijk is. Oorspronkelijk wilde Van de Port de wereld van zigeunercafés in Servië onderzoeken, maar geconfronteerd met wat zich enkele tientallen kilometers van zijn onderzoekslocatie, Novi Sad, afspeelde, breidde zijn vraagstelling zich uit. In zijn etnografie plaatst hij het bacchanaal en het krijgsgeweld in een fascinerend verband en legt op overtuigende wijze de flinterdunne scheidslijn tussen beschaving en redeloosheid bloot. De wijze waarop de auteur zijn veldwerkmateriaal heeft verwerkt, is niet alleen vernieuwend, maar stemt lezers van het boek ook tot nadenken en roept discussie op. Misschien wel de grootste verdienste van *Het einde van de wereld* is echter, dat het laat zien hoe mooi antropologie kan zijn.

Levenschte beschrijving met een literaire inslag, dat is wat deze drie heel verschillende werken in zekere zin verbindt. Antropologen hebben daar (jammer genoeg of misschien gelukkig maar) geen monopolie op. Buiten mededinging wil ik hier wijzen op J.J. Voskuils *Het Bureau*, een zevendelige romancyclus met etnografische kwaliteiten en een feest van herkenning voor de bevolking van wetenschappelijke

instituten. Zelden zullen antropologen de kans krijgen de geertziaanse opdracht tot *thick description* zo verregaand te verwezenlijken als Voskuil heeft gedaan. En dat is maar goed ook. Vanuit de boekenkast staren al te veel ongelezen etnografieën jarenlang verwijtend naar mij. Had ik die allemaal tot mij genomen, dan zou mijn lijstje er mogelijk heel anders uit hebben gezien.